

Školní knihovna – místo rozvoje čtenářství

3. část: Krizový plán

TEREZA NAKLÁDALOVÁ, HANA HOLUBKOVÁ

Máme povinnost podporovat knihovny. Užívat knihovny, povzbuzovat k témuž ostatní, protestovat proti jejich uzavírání. Když si nevážíte knihoven, nevážíte si informací, kultury, moudrosti. Jste umlkající hlas minulosti a ničitelé budoucnosti.

Neil Gaiman

Není málo těch, kteří této své povinnosti chtějí dostát, mnozí ale ztroskotají na překážkách, které jim systém, vedení, kolegové nebo i jen prázdné školní pokladny postaví do cesty. Pokud se nemají vzdát, musejí vymyslet a zrealizovat dobrý krizový plán.

Záchránná stanice pro knihy

Mgr. Petr Vlasák, Masarykova základní škola Lanžhot

Když Petr Vlasák nastoupil do místní školy jako učitel českého jazyka pro 2. stupeň, zjistil, že školní knihovna byla zrušena, protože o četbu nemají žáci zájem. To se shodovalo s tím, co tušil a co se potvrdilo i při zadávání referátů. Často padaly výmluvy, že žáci mají doma na čtení jen kuchařky, nemají kartičku do knihovny a knížky nikoho nezajímají. „Když jsem chtěl donést na ukázkou do hodin literatury konkrétní knihu a neměl jsem ji doma, chodil jsem několikrát týdně do městské knihovny,“ líčí své začátky Petr Vlasák.

Nakonec uklidil malou místnost po výchovné poradkyni, kde dříve bývaly i regály se školními knihami, a začal půjčovat dětem na referáty knihy v pouhých dvou poličkách. „Ty zaplnil

Čapek, Remarque nebo Orwell z mých domácích zdrojů. Protože jsem ale viděl, jak často se knihy kolem mě vyhazují do starého papíru, napsal jsem na sociální síti a do novin výzvu, ať raději lidé knihy vozi k nám do školy a nevyhazují je. Pár aktuálních knižních novinek, které mi vytypovali zanicení čtenáři z devítek, jsem dokoupil díky škole a jinak jsem lovil Čechova nebo Shakespeara na blešáčkách a v antikvariátech. První knižní dar nám poskytla stará paní z Břeclavi, která do školy s těžkým srdcem odevzdala krásně zachovalou sbírku starých mayovek a verneovek.“

Za uplynulých pět let už mladému učiteli prošlo rukama několik tisícovek knih, z nichž poskládal obsáhlý fond sloužící na prvním i druhém stupni Masarykovy školy. Nic není ale zadarmo: „Padají mi na to veškeré volné hodiny, objel jsem kvůli tomu několikrát region a málem mi kleslo auto na dálnici kvůli tomu, jak bylo napěchované literárními poklady z Mahenovy knihovny v Brně,“ doplňuje Petr Vlasák vyprávění o stinnou stránku příběhu.

Nyní školní knihovnu pravidelně zásobuje i Městská knihovna Břeclav, s níž často a dobře spolupracují. Prakticky zdarma tak vznikla zásoba pohádek, poezie, divadelních

ŠKOLNÍ KNIHOVNA

her a programů, domácí i zahraniční prózy, literatury faktu i učebnic. Ty půjčují zdarma současným i bývalým žákům, kteří jsou už na středních školách. „Kromě toho knihy využívám na ukázkou do hodin literární výchovy nebo na práci s textem do slohu, zejména časopisy a encyklopedie. Pokud knihy nevyužiji, přesunu je dál ke kolegům podle aprobací. Ty zničené zase můžou posloužit ve výtvarné výchově a nakonec i ve školním sběru. Většinu použitelných knih pak nabízíme na školních blešácích, za výdělek pak kupujeme od žáků *Harryho Pottera*, *Deníky malého poseroutky* nebo komiksy, které putují k nám do knihovničky. Neprodané dobré kusy schraňujeme pro veřejnou knihovničku, v níž si od jara budou moci lidé knížky rozebrat zdarma. Někdo nám říká, že jsme vlastně taková školní záchraná stanice pro knihy. Kromě čtení tak aspoň děti vidí, že knížky se nevyhazují a i ty staré můžou ještě dobře posloužit a udělat lidem radost,“ uzavírá výčet předností práce s knihami ve škole Petr Vlasák.

Magická moc regálů

Mgr. Irena Jarská, ZŠ a MŠ Krchleby, okres Nymburk

Vesnická škola malotřídního typu má ve dvou třídách okolo 30 žáků. Vybudovat zde klasicou školní knihovnu se nikdo nepokoušel a má to zřejmě i svou logiku. Přesto i děti z malých škol potřebují čtenářsky podnětné prostředí. A možná hlavně ony, protože malé školy často leží v místech, odkud se do veřejné knihovny jen tak nedostanete.

Zdejší učitelka Irena Jarská učila dlouhá léta na jedné z velkých pražských škol. Podle jejích slov ani tam školní knihovna nefungovala dobře, výuku literatury, která jde ruku v ruce s rozvojem čtenářství, ale vyřešila pravidelnými návštěvami veřejné knihovny. „Na začátku této myšlenky byla moje snaha vytáhnout děti z lavic a knihovna byla první místo, které se k tomu nabízelo. Díky místní knihovnici jsme trávili každé dva týdny jedno celé dopoledne mezi regály plnými knih. Z dětí se bez potíží stávali čtenáři a dokázaly svobodně komunikovat a diskutovat mezi sebou i s dospělými.“ Teprve po příchodu do Krchleb si Irena Jarská uvědomila, jak velký vliv mělo prostředí knihovny a role knihovnice na úspěšnou výuku. „Najednou jsem měla pocit, že když nemůžeme do knihovny, tak to není žádná výuka literatury,“ upřesňuje Irena Jarská. „Když dítě není obklopeno knihami, tak se s jeho čtenářstvím prostě nic nestane. Je to jakási magická moc regálů.“

Několik let trvalo, než pravidelné cesty dětí z Krchleb schválilo vedení školy. Nyní již třetím rokem vždy jednou za měsíc vyráží linkovým autobusem do nymburské knihovny. To hlavní, proč se sem děti těší, není pouze knihovnický program: děti již od počátku dávaly najevo, že potřebují především dost času na samotné knihy – na prohlížení, čtení, hledání té své a jednoduše na pobývání mezi regály.

Těto potřebě se velmi dobře dokázala přizpůsobit i knihovnice místního dětského oddělení Helena Marešová, která popisuje formát současných návštěv takto: „Děti vrátí vypůjčené knihy, povídáme si, jaká kniha stála za přečtení, která zklamala a kterou bychom doporučili ostatním. Upozorním děti na zajímavé knižní novinky, děti se pochlubí, co nového ve škole. Někdy je návštěva věnována práci nad knihou, jindy opakujeme nebo prohlubujeme právě probírané učivo s pomocí knih, které si děti bez problémů umí u nás v knihovně najít samy. Většina dětí již má svůj čtenářský průkaz. Na začátku byl jeden průkaz pro jednu třídu, ale počet výpůjček narůstal a vlastní čtenářský průkaz byl pro některé děti velkou odměnou.“ Důležité je, aby děti měly stále dostatek knih ke čtení. Proto je také nikdo ve výpůjčkách neomezuje. Zároveň si i paní učitelka vždy půjčí mnoho titulů, které pak přebývají na různých místech školy a vybízejí ke čtení. „Často vidím některé z dětí, jak si cestou na záchod vezme s sebou knihu a po cestě zpět ji zase vrátí na místo,“ přidává perličku Irena Jarská.

Čtení knih je nyní společné všem ze školní komunity. Dokonce i prvňáci, kteří ještě nevládnou písmeny, tráví pravidelně čas s knihami a neznalý pozorovatel by řekl, že soustředěně čtou. „Chovají se, jako by už uměli číst, písmena jsou pro ně jen prostředek, jak získat to krásné, co v knihách je. Oni

už vědí, že jsou tam krásné věci, a chtějí je číst a také chtějí něco tak krásného psát, a proto se těší na psaní." Irena Jarská vidí jako velmi důležité, aby děti nejprve poznaly, k čemu jim čtení a psaní může být, a s touto motivací cvičily technickou stránku těchto dovedností.

Na otázku, zda je možné ještě něco zlepšit a zda vůbec usilovat o vybudování knihovny přímo ve škole, má Irena Jarská jasnou odpověď: „Děti by měly být obklopeny knihami všude, proto i tady. Na rozdíl od velkých škol, kde má školní knihovna jasné opodstatnění i z důvodu svého bezpečného komunitního prostředí, my zde žijeme rodinným způsobem v celé škole. Ani doma si neuděláte oddělené místo, kde jsou zavřeny knihy, dobrá rodinná knihovna je přístupná všem. Proto bych ráda viděla v naší škole otevřené knihovny, které slouží všem a kdykoliv je to potřeba. Díky novému vedení školy na tom již pracujeme.“

Závěrem

Příběhy takových neobvyklých řešení nás možná zaujmou, ale každý krizový plán má být přece pouze dočasný. Kreativní učitelé typu Petra Vlasáka by určitě přivítali, kdyby svou energii kromě ideální knihovny mohli věnovat i jiným projektům. Nakonec i jejich okolí by z toho mělo užitek.

Ideální knihovna je živou součástí každého školního organismu, a proto si navzdory mnoha shodným znakům s ostatními knihovnami vždy zachovává svou jedinečnost. Je konkrétní odpovědí na obecnou potřebu číst, učit se a žít spolu. Otázkou je, nakolik jsou tyto potřeby v našich školách ještě zachovány a zda není úkolem dnešních školních knihoven tyto potlačené potřeby spíše křísit. Ať už je situace jakákoliv – ideální, či krizová, odpovídá na potřeby, nebo je opět křísí –, vždy má jednoho společného jmenovatele a tím jsou knihy. Jejich nedostatek, který řeší téměř každá škola na cestě za ideálem, by proto mohlo odstranit i systémové opatření – pravidelné finance do škol na nákup nových knih. Většina ideálů má totiž i svou materiální stránku, která má na konečném úspěchu nezanedbatelný podíl.

Autor ilustračních fotografií je Ondřej Polák.

Poznámka redakce: Další zkušenosti Nové školy, o. p. s., s rozvojem čtenářství – tentokrát specificky u žáků se sociálním znevýhodněním – budou prezentovány na konferenci Škola jako místo setkávání (Praha, 5. 4. 2019). Více informací na www.kpskonference.ff.cuni.cz/skola-jako-misto-setkavani. Akci spolupřádá redakce Řízení školy.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Mgr. Tereza Nakládalová, učitelka
ZŠ a metodička čtenářského
programu Nové školy, o. p. s.

PhDr. Hana Holubková,
knihovnice a metodička
čtenářského programu Nové
školy, o. p. s.

Jsme také na facebooku

Řízení školy

Lajkujte

Komentujte

Sdílejte

Soutěžte s námi !